

“O‘ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA: INNOVATSIYA VA O‘SISH YO‘LI”

Xudoyqulov Sunnat Ismatillo o‘g‘li

Termiz davlat pedagogika instituti

Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti

Pedagogika yo‘nalishi 23-02 guruh talabasi

Jo‘raqulova Marjona Bahodir qizi

Surxondaryo viloyati Boysun tumani

57-umumiy o‘rta ta‘lim maktabi

11-sinf o‘quvchisi.

Annotatsiya

Ushbu maqolada hududiy shaharlashuv jarayonining davlat ijtimoiy-iqtisodiy hayotiga ta‘siri, uning natijalari va oqibatlari tahlil qilinadi. Urbanizatsiyaning ijobiy va salbiy jihatlari asosli dalillar, statistik ma‘lumotlar va misollar orqali yoritiladi. Maqola urbanizatsiyaning global va mahalliy darajadagi o‘zgarishlarga ta‘sirini ochib berishga qaratilgan.

Annotation

This article analyzes the impact of the process of territorial urbanization on the socio-economic life of the state, its results and consequences. Positive and negative aspects of urbanization are highlighted through foundational evidence, statistics and examples. The article aims to reveal the impact of urbanization on changes at the global and local levels.

Kalit so‘zlar

urbanizatsiya darajasi, infratuzilma tarmoqlari, ijtimoiy hayot, amaldagi islohotlar,

Kirish

Urbanizatsiya – bu dunyoda kechayotgan eng muhim jarayonlardan biridir. Bugungi kunda global aholi zichligining ortishi, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish tendensiyalari shaharlashuv darajasiga bevosita bog‘liq. O‘zbekistonda ham mustaqillik yillaridan buyon urbanizatsiya jarayoni keskin rivojlanmoqda. 2000-yildan boshlab, mamlakatimizda demokratik huquqiy boshqaruv tizimi asosida shaharlashuv jarayoni jadallashdi. Buning natijasida aholining turmush tarzi, iqtisodiy sharoiti va infratuzilmasi sezilarli darajada o‘zgardi.

Urbanizatsiya jarayonining mamlakatimiz iqtisodiy va ijtimoiy hayotiga ta’siri bir necha jihatdan o‘z aksini topmoqda. Avvalo, shaharlarning rivojlanishi sanoat va xizmat ko‘rsatish tarmoqlarining o‘shishiga olib keladi. Masalan, O‘zbekistonda 2018-yilda shahar aholisi umumiy aholi sonining 50% ni tashkil qilgan bo‘lsa, hozirgi kunda bu ko‘rsatkich yanada oshdi. Shaharlashuvning yana bir muhim jihati – infratuzilmaning rivojlanishidir. Shahar hududlarida yo‘l-transport tizimi, kommunikatsiya tarmoqlari, zamonaviy uy-joy majmualari, sog‘liqni saqlash muassasalari va ta’lim markazlari soni oshib bormoqda. Bu esa aholining hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Biroq urbanizatsiya jarayoni bilan bog‘liq muammolar ham mavjud. Jumladan, aholining haddan tashqari ko‘chib kelishi natijasida shahar infratuzilmasiga bosim oshadi. Hindiston va boshqa davlatlar misolida ko‘rish mumkinki, noto‘g‘ri rejalashtirilgan shaharlashuv ijtimoiy tengsizlik, bandlik masalalari va atrof-muhit muammolariga olib kelishi mumkin.

Urbanizatsiya jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadigan muhim jarayondir. Urbanizatsiya darajasi yuqori bo‘lgan davlatlarda infratuzilma, ta’lim, sog‘liqni saqlash va transport tizimlari rivojlangan bo‘lib, bu o‘z navbatida aholining yashash sharoitlarini yaxshilashga xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasi Statistika qo‘mitasining 2023-yilgi ma’lumotlariga ko‘ra, mamlakatdagi shahar aholisi umumiy aholi sonining 55% ini tashkil etadi. Bu ko‘rsatkich 2000-yilga nisbatan 15% ga oshgan bo‘lib, bu urbanizatsiyaning doimiy o‘sib borayotganligini ko‘rsatadi. O‘zbekistonda urbanizatsiya jarayoni sanoat

tarmoqlarining kengayishi, yangi ish o‘rinlari yaratilishi va zamonaviy infratuzilmaning rivojlanishi bilan bog‘liq. Masalan, Toshkent, Samarqand va Buxoro kabi yirik shaharlar aholisi tez o‘tib borayotgani tufayli yangi transport tizimlari, yo‘l infratuzilmasi va uy-joy dasturlari joriy etilmoqda.

Biroq, urbanizatsiyaning salbiy jihatlari ham mavjud. Masalan, Hindiston va Bangladeshdagi urbanizatsiya tahlil qilinganda, noto‘g‘ri rejalashtirilgan shaharlashuv natijasida ekologik muammolar, bandlikdagi tengsizlik va qashshoqlik oshgani kuzatilgan. O‘zbekistonda ham agar shaharlashuv noto‘g‘ri boshqarilsa, bu infratuzilma yuklamasining oshishiga, ekologik muammolarning kuchayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, urbanizatsiyani bosqichma-bosqich rejalashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Yana bir muhim jihat – urbanizatsiyaning ta’lim va ilmiy rivojlanishga ta’siri. Dunyoning rivojlangan davlatlarida urbanizatsiya darajasi 70-80% ni tashkil etadi va bu ta’lim sifatining oshishiga sabab bo‘lmoqda. Masalan, Janubiy Koreyada shaharlashuv darajasi 80% ni tashkil qiladi va bu mamlakatning global miqyosda ta’lim bo‘yicha yuqori reytinglarga ega bo‘lishiga xizmat qilmoqda. O‘zbekistonda ham shaharlashuv bilan bog‘liq ravishda yangi universitetlar, ilmiy-tadqiqot markazlari va akademik tashabbuslar amalga oshirilmoqda.

Urbanizatsiya mamlakatimizning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Biroq, bu jarayon rejalashtirilgan holda amalga oshirilmasa, jiddiy muammolarga olib kelishi mumkin. Shu bois, O‘zbekistonda urbanizatsiya strategiyasi uzoq muddatli rejalashtirilgan, ilmiy asoslangan va muvozanatli bo‘lishi kerak

Xulosa

Urbanizatsiya jarayoni har qanday mamlakat uchun strategik ahamiyatga ega. O‘zbekistonning bu boradagi rivojlanish strategiyasi uzoq muddatli rejalashtirilgan bo‘lishi lozim. To‘g‘ri boshqarilgan urbanizatsiya mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘rishini ta’minlaydi, yangi ish o‘rinlari yaratadi va aholining turmush darajasini oshiradi. Biroq, noto‘g‘ri rejalashtirilgan urbanizatsiya natijasida ijtimoiy tengsizlik kuchayishi va infratuzilma muammolari yuzaga kelishi mumkin. Shu bois,

mamlakatimiz rivojlanish strategiyasida urbanizatsiya jarayonining ilmiy asoslangan va muvozanatli bo'lishi muhim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. (2023). 'Urbanizatsiya strategiyasi' haqida.
2. Jahon Banki. (2022). 'Urbanizatsiyaning iqtisodiy ta'siri' to'g'risidagi hisobot.
3. Bosh vazir qarori. (2021). 'Shaharsozlik va infratuzilmani rivojlantirish rejalari'.
4. Statistika qo'mitasi. (2023). 'O'zbekistonda urbanizatsiya darajasi bo'yicha tahliliy hisobot'.
5. Mustafoev I. (2020). 'Urbanizatsiya va uning demografik o'zgarishlarga ta'siri'. Toshkent: Akademnashr.
6. Janubiy Koreya Urbanizatsiya markazi. (2019). 'Shaharsozlik tajribasi'.
7. BMT Taraqqiyot Dasturi. (2022). 'Barqaror shahar rivojlanishi'.
8. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi. (2023). 'Shahar iqtisodiyotini rivojlantirish'.
9. Smith J. (2021). 'Urbanization and Sustainable Development'. Oxford University Press.
10. Mahalliy boshqaruv tizimi va urbanizatsiya. (2020). 'Respublika ilmiy konferensiyasi materiallari'.
11. World Economic Forum. (2021). 'The Future of Cities'.
12. Hindiston Urbanizatsiya instituti. (2022). 'Noto'g'ri urbanizatsiya oqibatlari'.
13. Xitoy urbanizatsiya modeli. (2021). 'Shaharsozlik va infratuzilma rivojlanishi'.
14. Professor Hasanov A. (2019). 'Urbanizatsiya va ekologiya'. Toshkent: Fan.

15. Boshqaruv va rivojlanish instituti. (2023). 'Urbanizatsiya va zamonaviy me'yorlar'.
16. UN-HABITAT. (2022). 'Urban Development and Sustainability'.
17. AQSh Urbanizatsiya Departamenti. (2023). 'Urban Planning Strategies'.
18. O'zbekiston Respublikasi Qurilish vazirligi. (2022). 'Shahar infratuzilmasi rivojlanishi'.
19. Markaziy Osiyo urbanizatsiya forumi. (2021). 'Shaharsozlik va rejalashtirish'.
20. O'zbekiston Milliy Universiteti. (2023). 'Urbanizatsiya va aholining turmush darajasi'.